

РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ

Тема 9. Виховна робота з дітьми з особливими освітніми потребами

Зміст

1. Поняття діти «з особливими освітніми потребами» та правила роботи з дітьми з інвалідністю.
2. Особливості навчання в загальноосвітніх навчальних закладах дітей-біженців і дітей, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту, зокрема тих, що розлучені із сім'єю
3. Робота класного керівника з важковиховуваними дітьми та учнями “групи ризику”
4. Виховна робота в освітній траєкторії учня.

1. Поняття діти «з особливими освітніми потребами»

Інклюзія (англ. inclusion - включення, залучення) - процес збільшення залученості всіх громадян до активного соціального життя.

І йдеться не лише про людей з інвалідністю.

Інклюзивну освіту часто сприймають виключно як **навчання дітей з інвалідністю. Це стереотип**: поняття інклюзивної освіти значно ширше. Базова концепція інклюзивної освіти (ІО) - це дотримання прав усіх дітей без винятку на здобуття якісної освіти. **Дитина з особливими освітніми потребами - це людина до 18 років, що потребує додаткової підтримки в освітньому процесі.**

Хто це може бути:

- діти з інвалідністю;
- діти-біженці;
- діти-мігранти;
- діти, що належать до етнічних, релігійних і мовних меншин;
- діти з неблагополучних та малозабезпечених сімей;
- безпритульні діти;
- діти із захворюваннями ВІЛ/СНІД;
- діти-сироти.

Навіть **дитина, яка на певний час випала з освітнього процесу через хворобу чи інші причини, на якийсь період теж стає дитиною з особливими**

освітніми потребами. Адже не встигає за навчальним матеріалом і потребує додаткового часу, щоб наздогнати однолітків.

На жаль, багато українських педагогів вживають фразу «інклюзивні діти». Це неправильно. Інклюзія - процес. Тож «інклюзивної дитини» не може бути, як і «інклюзятка». Так само непокоїть фраза про «особливі потреби» та «особливі умови для дітей з інвалідністю». Шановні, сходи з пандусом - це не «особливі умови», а необхідність і стандарт. Це зручно і потрібно для тих, хто прийшов до закладу з велосипедом, на милицях чи на високих підборах, а, може, з валізою. Усі ці люди залюбки скористаються пандусом.

Засновниця ГО «Бачити серцем» Олеся Яскевич пропонує **7 правил для вчителя в класі якщо є учень з особливими освітніми потребами:**

Правило № 1. Акцент на дитину. Пам'ятайте: перед вами - дитина, а не її особливості. Дитина з інвалідністю - окрема особистість з інтересами й уподобаннями. Нам варто змінити фокус із того, що дитина НЕ МОЖЕ, і сконцентруватися на тому, що вона МОЖЕ. **Вчителям варто сприймати індивідуальні відмінності учнів як корисний ресурс, а не як проблему.**

Правило № 2. Знайомство. Ще до того, як до класу прийде учень з особливостями розвитку, в колективі слід **створити сприятливу й дружню атмосферу.** Для цього вчителю варто:

- організувати окрему зустріч чи **міні-тренінг для батьків класу**, щоб пояснити, у чому полягає особливість розвитку чи поведінки дитини з інвалідністю;
- можна переглянути разом ролики про інклюзивне навчання чи конкретно про особливості розвитку або психіки саме цього учня-новачка;
- познайомитися з батьками учня та розповісти, як все влаштовано в школі;
- детально поговорити про дитину щоб усунути побоювання вчительки інклюзивного класу про те що щось піде не за планом.

Буває і так, що батьки, наслуховавшись різних історій, можуть навмисне приховати частину інформації, мовляв, «щоб дитину взяли до школи». Тож адміністрація школи має потурбуватись про створення атмосфери під час співбесіди з батьками, щоб ті відчували: вони прийшли в дружнє середовище, де їх готові не тільки слухати, а й чути.

Правило № 3. Розмова з майбутніми однокласниками. **Батькам учнів варто поговорити вдома з дітьми:**

- «До вас прийде дівчинка, яка погано бачить. Вона сидітиме за першою партою, а її зошит буде відрізнятись від твого».
- «Разом із тобою у класі навчатиметься хлопчик з аутизмом. Він користуватиметься спеціальними книгами/картками. Буде добре, якщо ти і твої друзі приглядатимете, щоб ці речі завжди були поряд з ним.
- «Якщо твоя нова однокласниця говоритиме замість слів певні звуки - це не тому, що вона якась невихована чи «не така». Вона просто не може інакше. У

когось низький чи високий зріст, волосся - руде чи кучеряве. Ми різні, і в цьому особливість цієї дитини».

Правило № 4. Анкета із секретами. До першого знайомства з учителем батькам учня з інвалідністю варто **розробити детальну анкету**, яка розповість про всі важливі аспекти в спілкуванні з їхньою дитиною.

Саме так вчитель дізнається, що подобається цій дитині, а що ні. До прикладу, дитина потребує, щоб вчитель сів поряд з нею, а не навпроти. Або ж не любить гучні звуки, тому треба подумати, як приглушити звук дзвоника в класі, щоб це не стало негативним тригером.

Правило № 5. Визначити **суперсилу** дитини. Гарний спосіб допомогти влитись у клас дитині з особливостями розвитку - визначити її суперсилу. Наприклад, вона вміє робити щось, чого інші не вміють. Дитина з порушеннями слуху користується жестовою мовою. «Чи знаєте ви хоча б одне слово жестовою мовою? Чи можете прочитати щось за допомогою шрифту Брайля? Тоді можете навчитись у нашого нового однокласника».

Правило № 6. **Спокійно реагувати.** Буває, що дитина з особливими освітніми потребами поводить ся нестандартно: щось викрикує, ховається під стіл, закриває обличчя руками чи навіть падає. **Вчителю варто налаштуватись на спокійну реакцію в таких випадках.** Якщо дитина потребує допомоги - надати її і спокійним тоном проговорити: «Все нормально, так буває». Або сказати: «Окей, зараз Олесика комфортніше посидіти під столом».

Правило № 7. **Командна робота.** Дитина з особливими освітніми потребами має бути максимально залучена в процеси, що відбуваються в класі. Якщо це вечірка - дитина може допомогти створити декор, вийти на сцену та проявити будь-який зі своїх талантів. Якщо це спортивні змагання - дитина з інвалідністю може вболівати за свій клас, тримаючи плакат. Головне - **залучати учнів з ООП максимально**, не відсторонювати й не ігнорувати.

2. Особливості навчання в загальноосвітніх навчальних закладах дітей-біженців і дітей, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту, зокрема тих, що розлучені із сім'єю.

Завдання вчителя у виховній роботі з цією категорією полягатиме в **інтеграції** дитини-біженця й дитини, яку визнано особою, яка потребує додаткового захисту, особливо дитини, яка розлучена із сім'єю, відбувається під час освоєння **нової національної культури, залучення до культурологічного простору України.** Засвоєння національних культурно-історичних цінностей передбачає розкриття культурних досягнень інших народів та оволодіння ними, що неможливо без формування культури міжнаціонального спілкування. Це

призводить до взаємного збагачення культур, розкриває здібності дитини-біженця, робить психіку більш стійкою.

Загальноосвітні навчальні заклади, у яких навчаються діти-біженці й діти, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту, та діти, розлучені із сім'єю, **повинні реалізовувати наступні завдання:**

- насиченість змісту навчання і виховання реальними проблемами життя;
- створення умов для розвитку самобутності кожної особистості;
- розвиток самоактуалізації особистості;
- формування комунікативних якостей, культури діалогу;
- впровадження технологій адаптації особистості у новому культурному середовищі.

Початковим етапом цієї роботи є діагностика, в основу якої покладені:

- характеристика особливостей і можливостей полікультурного освітнього простору школи і регіону;
- облік результатів виховання, рівня вихованості дітей-біженців, їх адаптивні здібності;
- принципи взаємодії сім'ї, школи, соціуму у підтримці та захисті дітей-біженців;
- розробка методів педагогічного керівництва процесом адаптації та підтримки дитини-біженця в полікультурному освітньому просторі;
- моніторинг рівня знань, умінь і навичок дітей-біженців.

Діагностика проблем дітей-біженців і дітей, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту, зокрема тих, що розлучені із сім'єю, **передбачає:**

- поглиблення знань про **проблеми учня методом спостережень**,
- тестування,
- моделювання проблемних ситуацій.

Вивчення особистості має на меті отримання детальної інформації, що дозволить визначити природу характерологічних властивостей особистості дитини-біженця, що утворюються в силу змінених умов життя і освіти.

Діагностика може проводитися за допомогою таких методів:

- опитувань,
- анкет,
- інтерв'ю,
- рейтингових оцінок,
- аналізу результатів діяльності,
- спостережень.

Потрібно виділити конкретні показники **розвитку певних якостей** особистості дитини-біженця. Особливу увагу слід звертати на особистість дитини. Кожна дитина-біженець має власну історію, власні особистісні характеристики та індивідуальні можливості для переробки отриманого досвіду.

Багато чого, наприклад, залежить безпосередньо від умов, у яких знаходиться дитина після переїзду.

Допомогти дитині-біженцю:

- звикнути до невідомої країни, інших умов життя,
- сприяти швидкої адаптації до нового соціально-культурного середовища
можливо тільки за умови співпраці навчального закладу і сім'ї.

Організуючи **роботу з батьками або особами, які опікуються дітьми-біженцями**, доцільно використовувати такі форми роботи, які б **формували риси толерантної особистості** в системі родинного виховання:

- індивідуальні, групові консультації;
тренінги;
- семінари;
- батьківські клуби за інтересами;
- спільні заходи за участі дітей і дорослих (свята, майстер-класи, екскурсії тощо).

Орієнтовні заходи щодо **формування рис толерантної особистості** в системі родинного виховання – це :

- **виховні години для батьків учнів 1-11 класів:**

«Моя родина і моя сім'я», 1, 5 та 10 класи;

«Поняття дружба і товаришування», 1-4 класи;

«Світ захоплень Вашої дитини», 1-4, 5 класи;

«Чому людям потрібне милосердя?», 5 клас;

«Формування емоційної культури учнів», 6 клас;

«Ефективність виховання і самовиховання підлітків: юнаків і дівчат».

Анкетування для учнів 7-8 класів та їх батьків;

«Почуйте серцем голос вашої дитини», 9 - 11 класи;

- **родинні свята для учнів та їх батьків:**

«Творчість моєї родини», 1-4 класи;

«Наш прекрасний рід», 5-6 класи;

- **спортивне свято:**

«Батьки і діти – єдина дружна, спортивна сім'я» для учнів 1-4, 5-7 класів та їх батьків;

- **майстер-клас:**

«Життя без конфлікту!» для батьків учнів 9 та 11 класів;

- **екскурсії з дітьми та їх батьками:**

«Пізнаємо край, у якому живемо!».

Під час підготовки та проведення різних форм роботи з батьками дітей-біженців доцільно передбачити:

- ознайомлення з **правами та обов'язками** щодо виховання дитини в загальноосвітньому початковому закладі;

- здійснення психолого-педагогічної **освіти з питань створення умов для загального емоційного комфорту** таких дітей, з проблем формування у дітей-

біженців позитивних життєвих цінностей, оптимістичного світобачення, необхідної комунікативно-мовленнєвої компетенції;

- забезпечення комплексного підходу до збереження і зміцнення психологічного здоров'я дітей, їх соціальної адаптації, реабілітації, корекції розвитку.

Учителям, класним керівникам, плануючи навчально-виховну роботу з дітьми-біженцями і дітьми, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту, та дітьми, які розлучені із сім'єю, потрібно враховувати культурологічні особливості та відмінності культурного та історичного розвитку країн – України та рідної країни дитини-біженця.

Важливою у роботі з дітьми-біженцями, особливо молодшого шкільного віку, є ігрова діяльність.

Гра - складне соціально-психологічне явище, як особлива форма діяльності, має свої прояви у будь-якому віці. Інтерес людини до ігрової діяльності є постійним. Гра:

- сприяє розвитку мислення, уваги, пам'яті, мовлення, спостережливості,
- є реальним засобом зняття психічної напруги, зменшення рівня агресивності та тривожності,

- вирішує певні дидактичні задачі: вивчення нового матеріалу, повторення та узагальнення вивченого, формування умінь та навичок, використання знань на практиці.

Саме у грі відбувається початкове формування багатьох якостей, які необхідні людині у дорослому житті. В ігровій діяльності учні 1-4 класів більш активні, розкуті; гра згуртовує та викликає відчуття радості. Окрім того, до процесів осмислення, запам'ятовування підключаються глибокі переживання особистості, які роблять ці процеси (осмислення, запам'ятовування) більш інтенсивними, і навчання відбувається без особливих зусиль при значному емоційному піднесенні. Отже, вдало скерована діяльність вчителя початкових класів:

- зближує дітей різних національностей,

- сприяє міжкультурному обміну на уроках та на позакласних заняттях.

Орієнтовні заходи для учнів 1-4 класів щодо формування рис толерантної особистості:

- виховні години:

«Що таке дружба?», «З чого починається дружба?»;

«Добро і зло, милосердя і жорстокість...»;

«Правда і з моря виринає, а неправда потопає»;

«Поведінка – це дзеркало, в якому кожен показує своє обличчя».

- конкурси:

«Намалюй чарівну квітку «Толерантність»;

«Мир між народами країн у малюнках»;

«Склади казку «Добро і зло», використовуючи відомі прислів'я та приказки про добро і зло;

Класні керівники, учителі можуть використовувати різні форми та види діяльності (інтерактивні й традиційні), які:

- зацікавлять учнів,
- навчать будувати взаємовідносини з людьми,
- глибоко поважати національну культуру, традиції,
- формувати навички толерантних взаємовідносин.

Організація навчання і виховання згідно з принципами толерантності набуває ефективності тільки за умови впровадження інтегрованого змісту освіти і виховання.

У плані виховної роботи класного керівника класу, де навчаються діти-біженці й діти, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту, та діти, розлучені із сім'єю, **потрібно заздалегідь спланувати виховні години, які формують інтерес учнів до:**

- спілкування,
- уміння конструктивно вирішувати конфлікти,
- розвивають здатність приймати точку зору іншої людини.

Позитивний результат може бути досягнутий лише завдяки загальній, інтегрованій, спільній діяльності в області **полікультурної освіти**. Тільки згуртований класний колектив, друзі зможуть забезпечити повноцінний розвиток та навчання дітей. Це є **неодмінною умовою** для особистості дитини-біженця й дитини, яку визнано особою, яка потребує додаткового захисту, особливо дитини, яка розлучена із сім'єю, у соціальному просторі щодо:

- надання ефективної допомоги,
- підтримки життєвого самовизначення,
- адаптаційної орієнтації у новому полікультурному середовищі.

Ефективними формами роботи у цьому напрямку є проведення різноманітних загальношкільних заходів:

- круглий стіл «Ми всі – єдине коло рівних: і дуже схожих, і дуже різних»;
- учнівські конференції «Толерантність – це...», «Чи легко бути білою вороною?», «Кулак – доказ? Крик – аргумент?», «Зроби крок назустріч»;
- екскурс «Пізнаєш себе – пізнаєш світ»;
- виховний захід «Толерантність – це благородство душі і серця»;
- тренінг для учнів 9-11 класів «Ми – усе-таки друзі чи просто знайомі?»;
- майстер-клас для учнів 9-11 класів «Мир і добросусідство» до Міжнародного дня миру (з 2002 року Міжнародний день миру щорічно відзначається 21 вересня).

Виховання глибокого інтелектуального інтересу є важливим завданням позаурочних заходів. У позаурочний час можна створити клуби за інтересами:

- години етнопонаціонального спілкування,
- зустрічі з письменниками,

- відкриті діалоги,
- фестивалі національностей,
- дні національної культури,
- форум-театри,
- конкурси читців, творчих робіт,
- дослідницька діяльність учнів з вивчення традицій, історії, культури.

Це той невеликий **перелік форм роботи, що забезпечать полікультурне виховання особистості**: українські діти разом з дітьми-біженцями і дітьми, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту, та дітьми, які розлучені із сім'єю, будуть мати можливість більше спілкуватися.

Проведення міжкультурних заходів і свят з піснями, танцями і традиційними стравами країн, звідки прибули діти-біженці й діти, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту, та діти, розлучені із сім'єю, передбачатимуть вивчення відмінностей культур, сприятимуть забезпеченню необхідної адаптаційної та інтеграційної системи для дітей-біженців, а основне – функціонування дитячого міжнародного співтовариства.

Виховання толерантності у взаємовідносинах між учнями, формування культури міжетнічних стосунків – одне із завдань, що ставлять у своїй діяльності шкільні бібліотеки.

У бібліотеці можуть бути створені сприятливі умови для:

- міжетнічного спілкування,
- вивчення літератури авторів різних національностей,
- спілкування рідними мовами,
- виставки художньої літератури,
- створення літературних куточків «Літературне розмаїття»,
- **проведення бібліотечних уроків за темами**: «Взаємодія культур», «Джерела толерантності», «Пізнай свою країну», «Обери друга», «День національної літератури», «Добрі сусіди», «Єдність у розмаїтті», «Жива бібліотека» тощо.

На уроках можуть звучати вірші, уривки з творів авторів – представників мовного розмаїття регіону.

Ефективною формою ознайомлення з літературою авторів різних національностей може стати організація:

- літературних читань,
- постійно діючих бібліотечних виставок, у рамках яких проводити дискусійні клуби із запрошенням сучасних письменників, поетів, діячів культури.

Полікультурний освітній простір здатний виконувати перераховані вище функції щодо особистості учня-біженця у тому випадку, якщо освітньо-виховна система буде мати гуманістичний характер і будуватися на принципах педагогіки роботи з дітьми-біженцями.

Отже, **приступаючи до планування та розробки плану виховної роботи в класах,** де навчаються діти-біженці і діти, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту, зокрема ті, що розлучені із сім'єю, **класні керівники мають орієнтуватися на кожну конкретну дитину із її унікальною історією життя, її власною сімейною системою, соціальною ситуацією розвитку, з її поглядами, думками, почуттями, здібностями.**

Окрім того, психологу школи необхідно враховувати ці особливості у своїй повсякденній роботі з такими дітьми.

Адміністрація школи та педагогічний колектив повинні реалізувати ідеали полікультурного освітнього простору через:

- виховання у дітей толерантності почуттів, чуйності, відкритості, доброзичливості;
- формування умінь розбиратися у своєму внутрішньому світі;
- вироблення умінь вступати в міжкультурний діалог, слухати й говорити, умінь сперечатися, не сварячись, у пошуках істини;
- інтеграцію культур у системі полікультурного освітнього простору, виховання комунікативних характеристик особистості дитини-біженця.

Забезпечення підтримки і захисту дітей-біженців і дітей, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту, зокрема тих, що розлучені із сім'єю, у полікультурному світі в контексті особливостей організації навчально-виховного процесу є:

- інтеграція педагогічних зусиль на основі принципів особистісно зорієнтованого підходу,
- врахування національно-етнічного, культурного чинника, наступності в педагогічній діяльності за умови, якщо дитина є активним суб'єктом навчально-виховного процесу.

Для цього потрібно враховувати:

- рівень знань,
- динаміку уявлень залежно від етапу навчання,
- національні, соціальні, психологічні особливості,
- ціннісні орієнтації,
- мотиваційну сферу.

Плануючи діяльність дошкільного та загальноосвітнього навчального закладу з питань підтримки родин-біженців, необхідно залучати:

- спеціалістів органів виконавчої влади, які реалізують державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, співробітників органів опіки і піклування,
- перекладачів з мови, якою можуть спілкуватися батьки-біженці,
- лікарів-педіатрів, дефектологів та інших фахівців.

3. Робота класного керівника з важковиховуваними дітьми та учнями “групи ризику”

Педагогічна практика свідчить, що **серед учнів сучасної школи дедалі більше стає важковиховуваних дітей з відхиленням від норм поведінки**, які погано піддаються педагогічному впливу і потребують особливого індивідуального підходу. **Основними ознаками таких дітей є:**

- психічна нестійкість,
- низькі пізнавальні потреби,
- пропуски занять,
- аморальна поведінка.

До категорії “важковиховуваних” потрапляють різні діти:

- невстигаючі,
- недисципліновані,
- з неблагополучних сімей,
- діти з різними нервовими та психічними захворюваннями.

Тому потребує уточнення поняття “педагогічно занедбані”, “важковиховувані” діти, та учні “правопорушники”.

Педагогічно занедбані учні – це психічно та фізично здорові діти але провини та правопорушення стали для них звичайними явищами і перетворилися у нормативну поведінку. У їх стосунках з учителями виявляється стійкий психологічний бар’єр. За своїми діями це ще не злочинці, але найменший зовнішній негативний вплив може привести до правопорушення.

У “важких” учнів, передусім, деформована особистість, їх вирізняє примітивність потреб, інтересів і ціннісних орієнтацій, недорозвиненість морально-вольової сфери й недостатній розумовий розвиток, що проявляється у не вмінні аналізувати свою поведінку та прогнозувати її наслідки.

Таким чином поняття “педагогічно занедбаний” характеризує *історію виховання* дитини, а “важкий” – свідчить про *результати* такого “виховання”. Педагогічно занедбана дитина рано чи пізно стає “важкою”. Якщо своєчасно не вжити заходів, то педагогічна занедбаність і важковиховуваність може стати передумовою і початком шляху до правопорушень (рис.1).

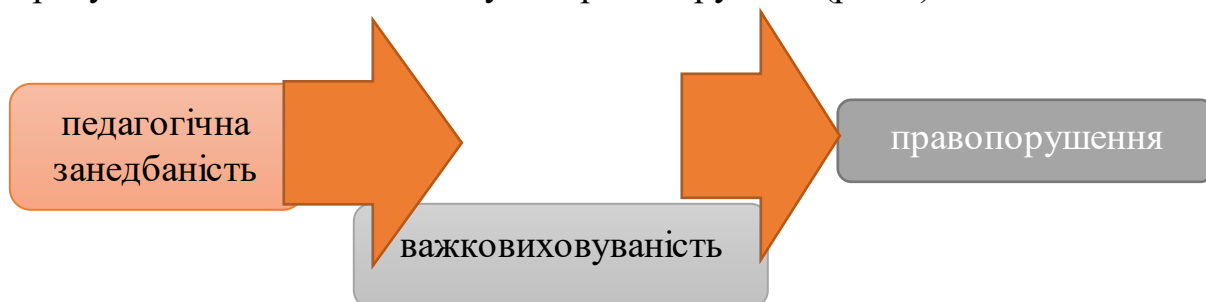

Рис.1. Наслідки педагогічної занедбаності

Учня-правопорушника відрізняє те, що він майже систематично порушує суспільні норми поведінки, передбачені законодавством. Деформація особистості проявляється у **девіантній поведінці, тобто відхиленні від норм психічного здоров'я, норм права, культури, моралі.**

Протиправну поведінку називають делінквентною, злочинну – кримінальною.

Алкоголізм та наркоманія, агресивна поведінка, бродяжництво та крадіжки, вбивства та звалтування – далеко неповний перелік прояву деформації особистості і **девіантної поведінки.**

Правопорушника слід розглядати як особливу психолого-педагогічну категорію підлітка, **виховання** якого супроводжується значними труднощами для:

- педагогів,
- інспекторів у справах неповнолітніх,
- батьків,
- громадськості.

Його перевиховання передбачає не тільки **усунення** негативних якостей, а й **формування** позитивних рис особистості (рис.2).

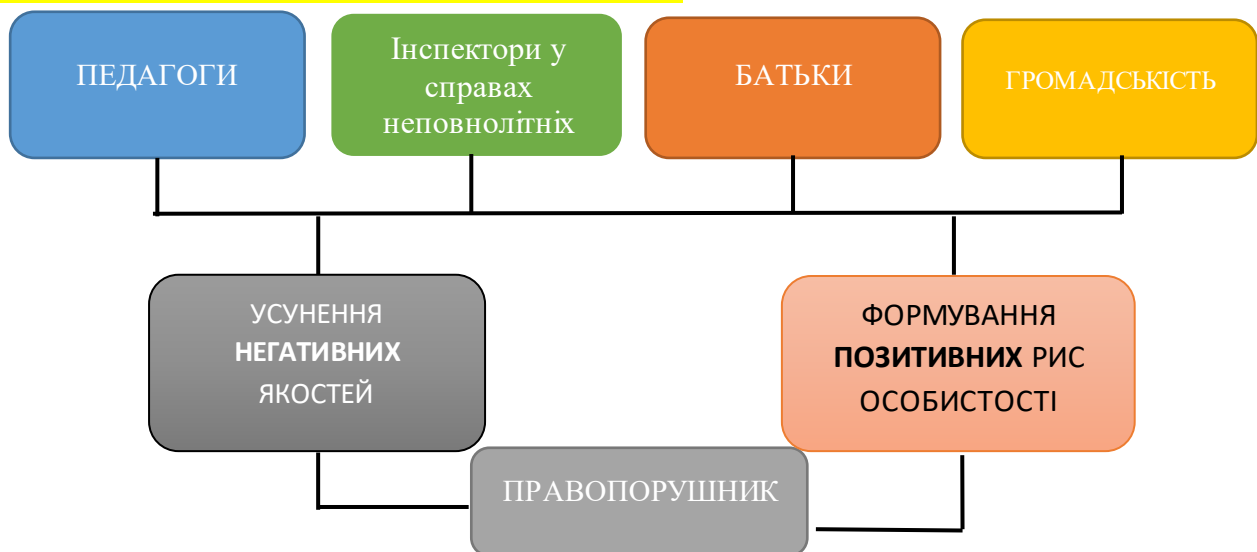

Рис.2. Процес виховання правопорушника.

До **важковиховуваності** приводять комплекси **причин**:

- соціального характеру (надзвичайна ускладнена життєва ситуація, несприятливе мікросоціальне оточення);
- психологічні (виникнення протиріччя між “хочу” і “можу”);
- генетичні (психопатія або інші патології мозку);
- педагогічні (пов’язані з вихованням дитини у сім’ї і школі).

При переході у середню ланку школи важковиховуваність доповнюється проблемами підліткового віку.

Одними з **головних причин педагогічних недоробок** є:

- відсутність наступності в діяльності дитячого садка чи батьків, які виховують дитину вдома, і початкової школи;
- нехтування ранньої психолого-педагогічної діагностики відхилень у поведінці – несвоєчасне виявлення в дитини як позитивних, так і негативних якостей і здібностей;
- нестача захисту і допомоги дитині у процесі її розвитку;
- аморальна спрямованість сімейного виховання або моральна безоглядність у задоволенні потреб у сім'ях з високим матеріальним достатком.

Під дією негативно спрямованих **генетичних, психологічних, соціальних, педагогічних впливів** створюються **різні види та ступені важковиховуваності**. У працях педагогів, психологів різних часів здійснювалися спроби вироблення **критеріїв встановлення типів важковиховуваності**. Наприклад:

І.А. Невський в основу своєї **класифікації** поклав їх поведінку і виділив такі групи:

- важковиховані діти,
- педагогічно занедбані підлітки,
- підлітки-правопорушники,
- неповнолітні злочинці.

Г.Г. Бочкарьова поділяє “важких” дітей на окремі типи **залежно від їх суб'єктивного ставлення до скоєного правопорушення**: на

- “безконфліктних”
- “циніків”.

Г.Т. Медведєв поділяє дану категорію учнів на

- важковихованих,
- педагогічно занедбаних,
- правопорушників.

В основу запропонованої **типізації** покладено **комплекс ознак**:

- особливості середовища в якому формувалася особистість;
- духовний світ (відхилення у сфері потреб, інтересів, звичок);
- моральне обличчя;
- ставлення до провідної діяльності;
- статус у класному колективі;
- статус у групі з протиправною спрямованістю;
- взаємозв'язок “внутрішньої готовності” і зовнішніх можливостей при виборі протиправної поведінки;
- ставлення до вчиненого правопорушення.

На цій основі виділяють чотири типи важковиховуваних:

- **конфліктно-ситуаційний з переважною позитивною спрямованістю.**

Формування особистості відбувається у позитивному середовищі.

Особливості духовного світу важковиховуваних (відхилення від сфери потреб, інтересів, звичок) не викликають побоювань незважаючи на незначну спотвореність матеріальних потреб.

У них переважають позитивна спрямованість до соціального спілкування, тяжіння до праці.

Сформовані соціально корисні інтереси, хоча правомірні шляхи їх задоволення обмежені.

Звичка до беззмістовного проведення часу виражена не яскраво.

Ставлення до навчання позитивне, працездатність відносно висока.

Рівень розумової діяльності та самоорганізації середній.

Переважно прийняті колективом класу. Ізольована дуже незначна частина таких підлітків.

Правопорушення для них випадкове явище.

Для цих учнів досить щирих, довірливих індивідуальних бесід, але вони потребують також допомоги у виборі пізнавальних та трудових видів діяльності.

Батьки мають посилити контакт з дітьми;

- неврівноважено-ситуаційний з незначною негативною спрямованістю.

Характеризується тим, що вони формувалися в середовищі з незначними негативними відхиленнями.

У сфері матеріальних потреб – бажання йти в ногу з модою.

Відрізняються звичкою до безцільного проведення часу, бродяжництва, догоджання. Інколи бувають мішенню шкільних рекетирів-здирників.

Аморальні елементи свідомості та поведінки виражені слабо.

Середня працездатність, послаблений інтерес до навчання, в класі їх недооцінюють, принижують, вони, як правило, ізольовані в колективі.

Нестійкість і слабка воля неповнолітніх цього типу ведуть їх у компанію з негативною спрямованістю, де їм відводиться роль виконавців. Схильні до вживання наркотичних речовин. Переважно виправдовують мотиви своїх негативних вчинків.

Без особливих умовлянь залучаються до трудової діяльності. Для них це засіб матеріальної зацікавленості, самоствердження, можливість розвинути професійні навички.

Такі підлітки потребують постійного контролю та допомоги у виборі трудової діяльності.

Класному керівникові належить індивідуально підходити до кожного: знати, де, коли і з ким проводить час підліток, тактовно коригувати взаємини з класом.

Допомагати у налагодженні взаєморозуміння з батьками.

- нестійкий з переважаючою негативною спрямованістю.

Формуються у несприятливому середовищі.

У них примітивні матеріальні потреби, схильність до вживання спиртних напоїв. Явно виражене прагнення до самостійності, агресивність, наслідування звичок дорослих.

Визначаються значною моральною деформацією, низькою загальною працездатністю.

Характеризуються конфліктністю з позитивним середовищем.

Легко пристосовуються до умов, не змінюючи своїх установок і ціннісних орієнтирів. Рідко виступають у ролі лідерів, проте часто є ініціаторами різноманітних правопорушень. Дотримуються принципу “відстою сам себе”.

Водночас важковиховувані виявляють, як правило, високу трудову активність, вбачаючи в цьому сенс самоствердження, можливість заробити гроші.

Таких підлітків, насамперед, слід залучити до госпрозрахункової трудової діяльності, намагатися виявляти до них чуйність та увагу, обов'язково проводити додаткові індивідуальні заняття, щоб допомогти їм позбутися потягу до вживання наркогенних засобів, навчити прийомів самовдосконалення;

- *стійкий з негативною спрямованістю.*

Переважно виявляються у вкрай несприятливому середовищі.

Мають примітивні потреби.

Ведуть споживацький спосіб життя.

Характеризуються аморальними переконаннями й установками. Як правило, це – другорічники, невстигаючі.

Негативно і цілеспрямовано впливають на колектив.

Крадіжки – їх основні правопорушення.

Вони – лідери груп, навколо яких формуються інші члени протиправної групи.

Деякі перебували у спецшколах.

Такі підлітки потребують суворого контролю з боку педагогічного колективу. При першій можливості їх треба працевлаштувати. Якщо необхідно – направляти в спеціальні школи і ПТУ.

Звичайно, цей поділ досить умовний. У “чистому” вигляді визначені типи зустрічаються рідко, найчастіше спостерігаються змішані.

Соціально-педагогічна характеристика чинників що впливають на формування особистості важковиховуваних школярів включає в себе:

- джерела педагогічної занедбаності тих моральних відносин, які склалися в сім'ї;

- ставлення до навчання, відвідування уроків;

- низька громадська активність і неблагополучне становище в колективі класу, школи, конфлікти з учнями, учителями;

- вплив негативного мікросередовища;

- відсутність можливості виявити свої нахили в діяльності, беззмістовне проведення часу.

Система профілактичної роботи передбачає єдність взаємопов'язаних компонентів:

- постійне вивчення учня та його оточення;
- визначення мети, завдань, принципів виховання, планування та керівництво виховним процесом, відбір форм і методів виховної взаємодії;
- керівництво діяльністю та спілкуванням як основою виховного процесу;
- взаєморозуміння колективу учнів і педагогів;
- єдності змісту та організації правовиховної роботи.

Оцінюючи рівень вихованості учнів або намагаючись визначити ефективність процесу виховання і перевиховання “важких” дітей, **можна використовувати** комплекс контрольних вправ, тестових завдань, при використанні яких учень міг би чесно і правдиво відповісти на всі запитання.

Діагностична діяльність класного керівника може здійснюватися за програмою, яка передбачає вивчення:

- рівня розвитку класного колективу;
- взаємин учнів між собою, з учителями та батьками;
- ступеню впливу на учнів неформальних лідерів та мікрогруп;
- ступеню впливу на учнів формального активу класу;
- індивідуальних психологічних якостей “важких” учнів.

Виходячи з цього **метою профілактики “важковихованості” є вплив:**

- на причини і умови скоєння правопорушень,
- на зміни життєвих настанов і негативних орієнтацій особистості,
- на формування активної життєвої позиції.

Першочерговим завданням роботи з “важкими” учнями має стати гуманізація навчально-виховного процесу – педагогічна діяльність спрямована на:

- активну допомогу і захист дітей і підлітків та їх сімей,
- створення умов для активного самовизначення дитини в житті,
- саморозвитку,
- самореалізації,
- самореабілітації,

успішної соціальної адаптації, яка проявляється у таких пріоритетних напрямках:

- дослідженні психолого-педагогічних та соціально-економічних умов, які спричиняють зростання відхилень у поведінці учнів;

- оптимізації психолого-педагогічного впливу на учнів у навчально-виховній діяльності;

- пошуку шляхів профілактики та корекції відхилень поведінки на засадах міждисциплінарного підходу;

- організації змісту діяльності класного керівника по формуванню правової культури;
- профілактики відхилень у поведінці дітей і підлітків з урахуванням наступності дошкільної, шкільної та позашкільної ланок у системі роботи (діти – батьки – вчителі – навколишнє середовище);
- педагогічній профілактиці вживання наркотичних речовин, формуванні здорового способу життя;
- вирішенні проблеми саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення учнів та педагогів.

Одним з головних напрямів роботи з “важковиховуваними” є організація раціонального використання вільного часу учнів. Потрібно зацікавити їх різними формами позакласної роботи. Цьому сприяють, наприклад, клуби для старшокласників (“Ерудит”, “Ми і закон”, “Мистецтво спілкування і взаєморозуміння”, “Сімейна азбука”, зустрічі на “Брейн-рингу”, КВК тощо.). Учні, схильні до правопорушень, забезпечуються путівками в табори, перебувають на оздоровчих шкільних майданчиках, працюють у таборах праці та відпочинку.

Профілактика “важковихованості” також передбачає нейтралізацію джерел шкідливого впливу на них шляхом створення умов для позашкільної роботи і дозвілля у тому мікрорайоні, де вони живуть. Це можуть бути клуби, гуртки, які працюють на базі навчально-виховних закладів, спортивно-технічні об’єднання, різні позашкільні установи. Ці об’єднання ґрунтуються на зацікавленості учнів певним видом діяльності і дозволяють їм розкрити свої здібності, задовольнити потреби в самоосвіті, прилучитися до творчої діяльності.

Важливе місце у роботі з “важкими” учнями займає **профілактика правопорушень. Ефективними організаційними формами проведення правової пропаганди є.**

Загальнопрофілактична робота – це:

- створення психолого-педагогічного центру, який займається питаннями діагностики та індивідуальних консультацій з метою запобігання правопорушень;
- організація лекцій на правові теми, бесід про стан навчальної дисципліни, зустрічей з практичними працівниками правоохоронних органів;
- роз’яснення нових законів та інших нормативно-правових актів;
- колективних консультацій, зустрічей “за круглим столом”.

Системна пропаганда – це:

- правові лекторії;
- цикл лекцій на правові теми;
- кінолекторії (“Дай руку, підліток”, “Закон і ми”);
- місячник “Вивчаємо закон”;
- дні профілактики правопорушень;
- усні журнали.

Програмно-цільовий вплив – це проведення:

- тренінгів,
- лекцій для учнів, які зробили однорідні правопорушення.

Індивідуально-профілактична робота – це:

- бесіди з правопорушниками,
- обговорення неправомірної поведінки окремих учнів;
- робота з учнями, що мають відхилення в поведінці.

Здійснюючи запобіжно-виховну роботу з сім'ями учнів, важливо залучити батьків до керівництва учнівськими об'єднаннями за інтересами, до чергування по школі, проведення рейдів батьківських комітетів, самопідготовки учнів, умов перебування їх у сім'ї, серед своїх товаришів.

Особливу увагу необхідно приділяти неблагополучним і формально благополучним сім'ям, а також тим, хто допускає помилки у вихованні. З цією метою у школах створюються:

- консультпункти для батьків;
- проводяться бесіди та лекції лікарів, юристів, педагогів;
- батьківські конференції (“Правовиховна робота з школярами, учнівською молоддю”); тижні сім'ї; всеобуч для батьків (“Сімейна азбука”, “Ваша дитина росте”, “Культура сімейних відносин”).

Розбіжність інтересів учителя і учнів також є причиною конфліктних ситуацій та “важковихованості”. Учень не відчуває зацікавленість вчителя його потребами, запитами, що породжує в ньому дискомфорт, неприйняття педагогічних вимог та розвиває такі якості як черствість, байдужість, скептицизм, пасивність, егоїзм, злість.

Гуманізація взаємин між вчителем та учнем потребує позиції “партнерства”, “співробітництва”. Учитель повинен вивчати і добре знати потреби учня, джерела його моральних поглядів, бути готовим вислухати, не відкидаючи його права на власну думку, вміти аргументувати свою думку, а не нав'язувати її іншим. Такий підхід стимулює розвиток в учня свідомої поваги до інших людей, відчуття їх неповторності.

Під час проведення профілактичної роботи з “важковиховуваними” учнями виникає необхідність у підсиленні загальних методів виховання групою методів перевиховання. У педагогічній практиці існують різні класифікації таких методів. Наприклад, одна з класифікацій складається з двох груп:

- методи організації роботи **по попередженню педагогічної занедбаності** (облік та аналіз інформації, планування, координація дій);
- методи **по здійсненню профілактичної роботи** (бесіда, розповідь, лекція, приклад, пошуковий метод, вправи, громадська думка, створення виховуючих ситуацій, методи стимулювання).

Інша класифікація складається з чотирьох груп:

- методи руйнування негативного типу характеру (“вибуху”, “реконструкції” характеру);

- методи перебудови мотиваційної сфери і самосвідомості (переосмислення своїх позитивних якостей та недоліків, переорієнтація самосвідомості, переконання, прогнозування наслідків протиправної поведінки);

- методи перебудови життєвого досвіду (перенавчання, переключення, регламентація способу життя);

- методи попередження негативної та стимуляція правомірної поведінки (заохочення, покарання, перспектива, змагання).

Найбільш вдалою є **класифікація Е.Ш. Натанзон**, яка використала позитивний досвід А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського та інших видатних педагогів у сфері перевиховання, та виділила **три групи методів**:

- **відтворюючі** (сприяють покращенню взаємовідносин, підвищенню успішності у навчанні, залученні вихованця у здійсненні моральноцінних вчинків, побудовані на розумінні динаміки почуттів та інтересів дитини);

- **гальмуючі** (такі, що відкрито виявляють владу педагога та з прихованим впливом);

- **допоміжні** (відмова від фіксування окремих вчинків та організація опори правильної поведінки).

Методи виховної роботи використовуються в єдності та комплексі. Система методів виховання та перевиховання не є стабільною: вона постійно змінюється, розвивається та вдосконалюється залежно від певних умов та основних напрямків роботи.

Подальшою **індивідуальною роботою вчителя-вихователя, як з обдарованими так і з “важкими” учнями є постійне закріплення позитивних якостей та рис характеру шляхом самовиховання.**

Для цього необхідно:

- формувати у вихованців потребу наполегливо розвивати свою особистість;

- допомагати їм оволодівати мистецтвом всебічного самовдосконалення;

- стимулювати конкретні кроки у виробленні в собі якостей, необхідних для плідної життєдіяльності;

- створювати умови для їх духовного, професійного і фізичного самовиховання.

“Виховання, що спонукає до самовиховання, – наголошував В.О. Сухомлинський, – це і є на моє глибоке переконання справжнє виховання.”

4. Виховна робота в освітній траєкторії учня.

Обдарована дитина - це особистість, яка має потенціал інтелектуального та креативного розвитку. Тому будь-яка дитина є обдарованою, що отримав від природи і батьків безцінний «дар», ресурси для особистісного розвитку.

Французький просвітителі сказав свого часу, що генії падають з неба. Іноді їм пощастить впасти до воріт палацу, але в більшості випадків вони пролітають повз. **Тому головне завдання батьків і закладу** - вчасно побачити в дитині риси обдарованості та допомогти їй розвинути. Динамічний розвиток суспільства вимагає формування не стільки соціально типової, скільки яскраво індивідуальної особистості, що дозволяє залишатися в соціумі, який швидко змінюється. Саме освіта є основним чинником випереджальних змін.

Сьогодні стала очевидною неможливість створити універсальний образ випускника школи, якому пропонується опанувати, визначений зверху зміст освіти. **Сучасна педагогіка націлює нас на сприйняття кожного учня як людини, спроможної самотійно вирішити, які знання для неї важливі, а які – ні.**

У новому тисячолітті учень сам стає ініціатором свого освітнього просування, автором власної освітньої траєкторії, яка вибудовується всередині широкої освітньої реальності.

Організація навчання за індивідуальною траєкторією вимагає особливої методики й технології. **Вирішувати цю задачу в сучасній дидактиці пропонується зазвичай двома протилежними способами, кожний з яких іменують індивідуальним підходом.**

Аби оволодіти певною компетенцією, різним дітям потрібні різні способи та методи навчання, й час навчання також може різнитися. Константою є тільки результат – набуття дитиною компетентності.

Тільки персоналізація освіти дозволяє учням бути "агентами" освітнього процесу, адже базується безпосередньо на освітніх цілях та інтересах дітей, закладаючи міцний фундамент для усвідомленого навчання протягом життя.

Концепція НУШ містить обіцянку зміни системи оцінювання при впровадженні компетентнісного підходу: "*... буде створено нову систему вимірювання й оцінювання результатів навчання. Зокрема буде змінено зміст зовнішнього незалежного оцінювання*", й це дуже добре.

Що ж таке "**персоналізоване навчання**"?. У визначенні цього складного (й, подекуди, незрозумілого) поняття ціла низка провідних міжнародних інституцій, що займаються питаннями розвитку освіти за підтримки фундації Білла та Мелінди Гейтс, **виділяють 4 компоненти:**

- **особистий освітній профайл** (в ньому визначаються сильні сторони, потреби, мотивація та цілі учня/учениці, також міститься опис способу та регулярність інформування/отримання учнем/ученицею та його/її батьками зворотнього зв'язку)

- **особиста освітня траєкторія** (складається з освітніх планів, форм освітнього досвіду та способів, в які учень/учениця розроблятиме та впроваджуватиме свою освітню траєкторію)

- *прогрес розвитку компетенцій* (описує як відбуватиметься оцінювання набуття певних компетенцій та просування учня/учениці за власним освітнім планом)

- *гнучке освітнє середовище* (формується задля забезпечення індивідуальних потреб учнів й містить рішення щодо структури роботи усіх людей, задіяних в освітньому процесі, а також щодо використання простору й часу, передбачаючи можливість активної групової співпраці учнів школи різних класів)

Наведене визначення не є абсолютном, радше практичним інструментом для освітян, які працюють над розробкою дитиноцентристських моделей шкільного навчання.

Індивідуальна освітня траєкторія - персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план;

Наприклад.

ДОДАТОК

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ

УЧЕНИЦІ _ КЛАСУ

_____ ЗОШ І-ІІІ СТУПЕНІВ

Координатор: _____, вчитель української мови та літератури

Мета:

підвищити мотивацію учениці;

стати призером ІІ-ІІІ етапів Всеукраїнської олімпіади з української мови в 2019-2020 н.р.;

стати призером ІІ-ІІІ етапів Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської і студентської молоді імені Тараса Шевченка в 2019-2020 н.р.;

стати призером ІІ-ІІІ етапів Міжнародного конкурсу знавців української мови імені Петра Яцика в 2019-2020 н.р.;

створити умови для розвитку особистості шляхом здійснення переходу від ідеї розвитку особистості до ідеї саморозвитку;

реалізувати процес творчого розвитку обдарованої дитини в процесі впровадження традиційних і інноваційних форм і методів навчання.

Завдання:

1. Створення умов для здобуття освіти понад державний мінімум.
2. Здійснення науково-практичної підготовки талановитої дитини, збагачення на її основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу держави.
3. Розвиток природних позитивних нахилів, здібностей та обдарованості учнів, потреби і вміння самовдосконалюватись, формування громадської позиції, національної свідомості, власної гідності, готовності до трудової діяльності, відповідальності за свої дії.
4. Надання учням можливостей для реалізації індивідуальних творчих потреб, забезпечення умов для оволодіння практичними вміннями і навичками наукової, дослідно-експериментальної діяльності відповідно професійної орієнтації.
5. Створення сприятливих умов для гуманізації освіти.

Очікуваний результат:

володіння навичками самостійної роботи, навичками самоконтролю та само оцінювання; призові місця у конкурсах і олімпіадах різних етапів з української мови та літератури.

Індивідуальний план діяльності

на 2019-2020 н.р.

№	Захід	Термін	Відмітка про виконання
1.	Організувати індивідуальну підготовку учениці до I етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад із навчальних предметів на диференційованій основі з питань: 1) синтаксичний розбір простого чи складного речення; 2) творча мініатюра з української мови; 3) завдання з лексики або фразеології; завдання з правопису; 4) письмовий твір з української літератури; 5) питання з теорії літератури; практикум з літератури.	Вересень, 2019 2 рази на тиждень	
2.	Опрацювати банк завдань II-III етапів олімпіад попередніх років	Вересень - листопад, 2019 2 рази на тиждень	
3.	Організувати підготовку обдарованої дитини до II-III етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад із навчальних предметів з використанням електронних ресурсів	жовтень - листопад, 2019	
4.	Самоосвіта (робота з навчальною літературою, інтернет-ресурсами)	Постійно	

5.	Здійснювати індивідуальний підхід на уроках, використовуючи диференційовані карточки, рівнорівневі завдання, додатковий дидактичний матеріал	Протягом навчального року	
6.	Проаналізувати результати виступу учениці у II,III етапах Всеукраїнських учнівських олімпіад з української мови та літератури, визначити прогалини у підготовці до теоретичного та практичного турів олімпіади, визначити шляхи покращення підготовки учениці на наступний навчальний рік	Грудень, 2019	
7.	З метою підготовки до I-III етапів Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської і студентської молоді імені Тараса Шевченка: поглибити вивчення теорії літератури; поглибити знання основних дефініцій, практичне використання теоретичних знань про елементи композиції й сюжету; спонукати уникати описовості; вчити використовувати цитати або посилалися на текст, не переобтяжуючи твір фактичним матеріалом; тренуватися у написанні творчих робіт;	Жовтень – грудень, 2019	
8.	Проаналізувати результати виступу учениці у II,III етапах Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської і студентської молоді імені Тараса Шевченка, визначити прогалини у підготовці до конкурсу, визначити шляхи покращення підготовки учениці на наступний навчальний рік	Грудень, 2019	
	Пройти онлайн-курс «Українська мова. Від фонетики до морфології» https://courses.ed-era.com/courses/EdEra/u102/U102/about	Жовтень, 2019	
9.	З метою підготовки до I-III етапів Міжнародного конкурсу знавців української мови імені Петра Яцика повторити і закріпити знання: • з лексики (синоніми, антоніми, застарілі слова, діалектизми тощо) та фразеології (пояснення фразеологізмів, складання з ними речень, підбір фразеологічних синонімів та ін.); • з морфології (відомості про частини мови, особливості відмінювання іменників, числівників, вміння користуватися вищим і найвищим ступенем порівняння якісних прикметників і прислівників тощо);	Листопад – грудень, 2019	

	<ul style="list-style-type: none"> • з синтаксису (фундаментальне знання видів простих і складних речень як на теоретичному, так і на практичному рівнях: конструювання речень, їх синтаксичний розбір, складання схем; • з правопису (написання складних слів, правопис прислівників, уживання великої букви, апострофа, м'якого знака, правопис іншомовних слів тощо). 		
10.	Створення ментальних карт, з метою узагальнення мовних знань, що сприяє максимально запам'ятовувати інформацію завдяки синергетичному синтезу: візуалізації систематизації класифікації асоціації. (до II-III етапів конкурсу ім.Петра Яцика)	Листопад – грудень, 2019	
11.	Проаналізувати результати виступу учениці у II,III етапах Міжнародного конкурсу знавців української мови імені Петра Яцика, визначити прогалини у підготовці до конкурсу, визначити шляхи покращення підготовки учениці на наступний навчальний рік	Січень, 2020	
12.	Участь в мовно-літературних конкурсах Sunflower, Патріот, Соняшник, Олімпіс, Олімпус; інтернет-олімпіадах «На Урок», «Всеосвіта».	Протягом року	
13.	Підготовка до участі Всеукраїнський конкурс учнівської та студентської творчості імені Марії Фішер-Слиж “Змагаємось за нове життя!”,присвячений Лесі Українці в номінаціях «Декламація», «Інсценізація», «Твір»	Січень-лютий, 2020	
14.	Заохочувати ученицю до творчості, до участі у позакласних заходах, творчих звітах, концертах, творчих конкурсах.	Протягом року	
15.	Стежити за дотриманням здоров'язберігаючих технологій в роботі з метою запобігання перевантаженню учениці	Протягом року	
16.	Здійснювати взаємодію з батьками з метою запобігання зниженню мотивації до навчання і розвитку обдарованої дитини	Протягом року	
17.	Продовжувати збір інформації і матеріалів по всіх аспектах діяльності Реуцької Ю. і систематизувати їх в індивідуальній теці творчих робіт учениці і в портфолію	Протягом року	
18.	Рефлексивно - оцінний етап. Узагальнення індивідуальних і загальні освітніх продуктів діяльності. Зіставлення отриманих результатів з	Травень, 2020 р.	

	цілями індивідуальної освітньої траєкторії. Усвідомлення і оцінювання ступеня досягнення індивідуальних і загальних цілей, рівень своїх внутрішніх змін.		
--	--	--	--

Директор школи _____

Вчитель _____

Питання та завдання з теми заняття

Знання

1. Розкрити сутність, завдання, цілі та зміст індивідуальної роботи.
2. Перерахувати принципи, які лежать в основі індивідуального підходу.
3. Назвати методи, з допомогою яких відбувається вивчення розвитку учня.
4. Розкрити, користуючись опорною схемою, шляхи здійснення індивідуального підходу у навчально-виховному процесі

Розуміння

1. Пояснити логіку корекційної діяльності вчителя у процесі індивідуальної роботи з дітьми.
2. Назвати причини важковихованості підлітка.
3. Обґрунтувати мету застосування констатуючих і формуючих методів вивчення особистості.
4. Навести приклади з педагогічної практики, як, спираючись на позитивні сторони особистості й позитивне оточення в середовищі, впливати на дитину.
5. Охарактеризувати умови ефективності індивідуальної роботи з дітьми.

Застосування

1. Продемонструвати корекційні прийоми педагогічного впливу на прикладах діяльності досвідчених учителів.
2. Навести приклади безпосереднього та опосередкованого впливу вихователя на вихованця.
3. Визначити напрями допомоги обдарованим дітям у реалізації своїх можливостей.
4. Проілюструвати причини важковихованості дитини прикладами з прочитаної літератури, педагогічної практики.

Аналіз

1. Проаналізувати принципи індивідуальної роботи, довести доцільність їх реалізації у навчально-виховному процесі.

2. Показати взаємозв'язок між двома напрямками індивідуальної роботи: аналіз напрямку розвитку особистості, корекційна діяльність вчителя.

3. Охарактеризувати провідні напрями реалізації індивідуального підходу за сучасних умов на основі державних документів у сфері освіти.

4. Проаналізувати професійні риси, які необхідні для успішного здійснення індивідуального підходу у майбутній педагогічній діяльності.

5. Визначити показники рівня вихованості школяра на основі аналізу педагогічної літератури, власного досвіду.

Синтез

1. Побудувати алгоритм планування індивідуальної роботи з дітьми різного віку.

2. Зробити висновки щодо важливості і актуальності проблеми індивідуального підходу в навчально – виховному процесі на основі проаналізованої літератури.

3. Скласти рекомендації щодо роботи з дітьми що мають психічні відхилення у розвитку.

4. Зробити повідомлення щодо висвітлення проблем індивідуального підходу, індивідуальної роботи, індивідуалізації на сторінках періодичної преси.

Оцінка

1. Оцінити з позиції різних психолого–педагогічних підходів послідовність роботи з педагогічно занедбаними дітьми.

2. Оцінити, як особливості класу сприяють формуванню позиції підлітка в ділових і міжособистісних стосунках.

3. Оцінити вплив сім'ї на моральний розвиток підлітка, юнака.

4. Оцінити ефективність відомих методів навчання та виховання щодо організації індивідуальної роботи.

Практичні завдання

Вправи спрямовані на вміння моделювати, організувати й аналізувати індивідуальну бесіду.

Вправа 1. Моделювання бесіди "Зондування душі об'єкта" / К.С. Станіславський/ Етапи спілкування у процесі індивідуальної бесіди.

1. Прогностичний (моделювання педагогом майбутньої бесіди).

2. Безпосередня бесіда з учнем: накопичення спільних думок, пошук спільних або співпадаючих інтересів.

3. Керування бесідою.

4. Аналіз проведеної бесіди, моделювання майбутньої діяльності.

Ситуація. Напередодні новорічного вечора учениця Т. відмовилася акомпанувати виступи товаришів.

Завдання. Запропонувати варіант бесіди залежно від психологічних особливостей дівчини.

Умови. В одній із казок Дж. Радарі розповідається про три типи людей: “скляні” – “розбивалися” від необережного доторкування; “дерев’яні” – були “глухі” навіть до сильних зовнішніх впливів; “солом’яні” – “спалахували” навіть при найменших хвилюваннях.

Уявіть дану дівчину “скляною”, “дерев’яною”, “солом’яною”. Обговоріть різні варіанти бесід з нею.

Вправа 2. Організація та керування бесідою

Умови. Залежно від обставин учитель може знаходитись в одній із “вагових категорій” (стан душі):

“легка вага” – легкість душі, все хочеться робити, все виходить;

“спина англійської королеви” – сама постать вчителя стверджує, що зараз він внесе істину в усі запитання;

“вага з небажанням” – саме цим займатися не хочеться, думки зайняті іншим;

“важка вага” – все набридло, щось болить, немає ніяких сил заставити себе займатись чимось.

Завдання. Запропонуйте чотири ситуації, в яких доцільна буде демонстрація вчителем одного із запропонованих станів для забезпечення успішності індивідуальної бесіди з учнем. Програйте і проаналізуйте їх.

Вправа 3. Аналіз індивідуальної бесіди

Проведіть індивідуальну бесіду з учнем за підготовленими завчасно запитання (відношення до навчання, праці, громадських доручень; взаємовідносин у колективі, сім’ї; про майбутню професію, захоплення, організацію дозвілля тощо). Визначте стратегію і тактику педагогічного впливу користуючись запропонованою схемою аналізу бесіди. Проаналізуйте проведені індивідуальні бесіди.

Скласти словник

<https://osvitoria.media/experience/ne-invalid-ne-autyst-i-ne-slipyj-komunikuemo-pro-inklyuziyu-pravylno/>